

SUGESTII DE PREDARE A TEXTELOR DE FRONTIERĂ. JURNALUL DE CĂLĂTORII

*Lașcu Cristina, doctorandă,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU:37.016:821.135.1-992

Abstract

The success of the assimilation of the material into the language and literature classes Romanian depends to a large extent on the methods and procedures used by the teacher in teaching it. This article brings to the fore some suggestions for addressing one of the species of non-literary text, namely the travel diary, spread in Romanian literature in the mid-19th century, a period coinciding with the era of Romanticism. In the school curriculum this type of prose is included in the category "border literature" and is studied in the high school cycle. It should be noted that the travel journal was included in the abia curricular contents in the 2010 edition.

Key-words : literary/nonliterary text, border literature, travel journal, integration, exploration, reception, didactic strategies .

În învățământul liceal, la orele de română, accentul cade pe *studiul literaturii*, iar predarea literaturii presupune contactul cu opera literară propriu-zisă, și analiza textului devine o activitate în care elevul trebuie să se implice activ. Din acest considerent, este de preferat ca profesorul de literatură să facă uz de strategii didactice bazate pe *problematizare* și pe *euristică*, pentru a putea realiza obiectivele de analiză sau sinteză ori strategii bazate pe *conversații* sau *studiu de caz*, pentru a realiza obiective din seria evaluării.

O lecție de literatură reușită presupune apriori *înțelegerea* operei literare și plasarea/ integrarea acesteia în procesul literar general.

Literatura de frontieră, cea care se află la intersecția textului literar cu cel nonliterar, și include: literatura mărturisirilor (memoriile, amintirile, corespondența, jurnalul intim, confesiunile) și literatura de călătorie (jurnalul de bord, însemnările /jurnalul/ memorialul de călătorie, reportajul), mult timp a fost ignorată de conținuturile curriculare, fiind inclusă în curriculum abia în ediția din 2010. Desigur, speciile autobiografice, care fac parte din acest tip de literatură, nu lipseau cu desăvârșire, dar fie că se opta pentru texte care sunt mai degrabă de ficțiune, deși cu un profund substrat autobiografic (de ex. *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă), fie că se urmărea studierea monografică a unor scriitori care au ilustrat și această specie literară, cum ar fi Marin Preda (*Viața ca o pradă*) sau Lucian Blaga (*Hronicul și cântecul vârstelor*), fie că textele de factură autobiografică răspundeau anumitor teme incluse în curriculum (de ex., în cadrul modulului *Eu și semenii mei, adolescenții*, erau propuse, printre alte texte, volumele: *Hronicul și cântecul vârstelor* de Lucian Blaga și *Aventurile unei fete cuminiți* de Simone de Beauvoir).

Analizând actualul curriculum, am constatat că acesta propune mai multe texte de frontieră: *Jurnal de călătorie în China* de Nicolae Milescu-Spătaru, *Jurnal de călătorie în Africa* de Vasile Alecsandri, *Europolis* de Jean Bart ș.a. Sunt propuse spre studiere și alte scrieri care pleacă de la convenția jurnalului (*Romanul adolescentului miop* de Mircea Eliade), de la cea a amintirilor (*Oceanul întors* de Radu Petrescu) sau de la cea a memoriilor (*Viața ca o pradă* de Marin Preda).

Predarea literaturii de frontieră ar trebui să clarifice câteva aspecte: ce este literatura de frontieră; care sunt particularitățile acesteia; cine sunt reprezentanții genului etc.

Deoarece elevii sunt familiarizați atât cu textele literare, cât și cu cele nonliterare, pentru început, li s-ar putea propune completarea unui tabel care ar reflecta particularitățile acestora. Din caracteristicile textului literar și nonliterar se vor deduce caracteristicile textelor de frontieră.

Text literar	Text nonliterar	Text de frontieră
1. Înfățișează o lume imaginară 2. Scopul de a delecta 3. Se adresează sensibilității cititorului 4. Libertate deplină în folosirea lexicului 5. Sensuri figurate/ conotative 6. Figuri de stil / imagini artistice 7. Subiectivitate 8. Transmite emoții și sentimente	1. Oferă informații exacte despre realitate 2. Scopul de a informa 3. Se adresează rațiunii 4. Lexicul este specializat 5. Sensuri proprii/ denotative 6. Expresivitatea lipsește 7. Obiectivitate 8. Transmite informații precise	1. Oferă informații exacte într-un mod expresiv 2. Scopul este de a informa într-un mod plăcut 3. Se adresează sensibilității și rațiunii 4. Libertate în folosirea lexicului 5. Sensuri denotative și conotative 6. Apar figuri de stil și imagini artistice 7. Amestec de subiectivitate și obiectivitate 8. Transmite informații, emoții, sentimente

Apoi se va preciza faptul că *jurnalul* este una dintre speciile literaturii de frontieră, alături de *memorii*, *amintiri*, *corespondență*, *reportaj* etc.

De altfel, acest tabel ar putea fi utilizat și la etapa de generalizare a cunoștințelor despre textele de frontieră.

Predarea speciei *jurnalului* ar trebui să înceapă de la definirea acestuia ca specie literară. De exemplu, conform DEX-ului, *jurnalul* este alcătuit din „însemnări zilnice ale cuiva despre anumite evenimente legate, de obicei, de viața sa”. Aici ar trebui să se sublinieze faptul că, potrivit definiției, *jurnalul* se apropie de *memorii*, pentru că vizează „însemnări din viața sa”. E cazul să se precizeze că sunt mai multe feluri de jurnale: *jurnal de călătorie* = relatare în scris, zi de zi, a unei călătorii; *jurnal de bord* = registru în care se consemnează cronologic faptele survenite în timpul călătoriei unei nave; *jurnalul acțiunilor de luptă* = document militar în care sunt descrise zilnic pregătirea și desfășurarea acțiunilor de luptă etc.

În continuare, printr-o discuție didactică, ar trebuie să se facă o retrospectivă a literaturii române prin care să se urmărească evoluția *jurnalului*. Discuția didactică ar putea cuprinde informația despre faptul că literatura noastră s-a putut mândri cu veritabili condeieri, cu personalități literare, care au realizat jurnale de o măiestrie fără seamăn. Astfel, exegeza vorbește despre Dimitrie Cantemir, Dinicu Golescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Aleco Russo, Mihail Sadoveanu, Calistrat Hogaș, Geo Bogza, Alexandru Vlahuța și mulți alții, care au contribuit la îmbogățirea fondului literar.

S-ar putea preciza și faptul că, încă în opera cronicarilor, regăsim câteva elemente specifice *jurnalului de călătorie*. Cronicile realizează cea dintâi imagine scrisă a istoriei noastre. Importanța cronicilor este, în primul rând, de ordin științific prin valoarea documentară a textelor, iar, în al doilea rând, valoarea literară derivă și din faptul că letopisețele consemnează unele evenimente trăite de autori, deci sunt primele scrieri memorialistice. Găsim în formă rudimentară procedee ale prozei artistice: narațiuni, portret, descriere și dialog.

E important ca, în analiza unui jurnal, să se țină seama atât de *CE* conține scrierea, cât și de *CUM* este reflectat acest conținut. Cu alte cuvinte un jurnal trebuie să fie analizat ca orice altă scriere artistică în proză, urmărindu-se nu numai subiectul propriu-zis, dar și modalitățile/procedeele de evocare a evenimentelor.

Profesorul și metodistul Diana Vrabie consideră că „analiza operelor diaristice, practicată în școli, rămâne încă tributară *schematismului* excesiv, care impune demersului analitic o ordine invariabilă; *practicilor dualiste*, care analizează separat „conținutul” și „forma” operei; tendințelor de a închide semnificațiile plurivoce ale operei în anumite formule critice, considerate unicele posibile. Această situație trădează un anume dogmatism metodologic, ieșit dintr-o concepție depășită despre literatură, care pune în penumbră specificitatea ei artistică”.

Deci, ca și în cazul textelor de ficțiune, metodologia modernă a analizei literare a operelor diaristice trebuie să țină seama „de principiul *tratării diferențiate* a textelor, de principiul *analizei simultane a relației dintre conținut și expresie*, de principiul *participării active* a elevului, toate acestea așezate pe o *viziune organică* asupra operei literare”.

Jurnalul, ca orice operă literară, ar trebuie să fie studiat ca parte componentă a literaturii epocii din care face parte, perioadei în care a fost scris. Astfel, studiind *Jurnalul de călătorie în Africa* de V. Alecsandri, e necesar să se precizeze că acesta stă sub semnul romantismului, întrucât a fost scris în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în epoca pașoptistă. Iar romantismul, care se afirmă în literatura română, în preajma anului 1830 este curentul literar care încurajează scrierea de jurnale de călătorie. O concepție nouă și o sensibilitate diferită se resimt în această mișcare literară.

Condeierii literari sunt preocupați de a crea o literatură originală, românească, expresie a vieții poporului român, cu obiceiurile și cu tradițiile acestuia, cu aspirațiile sale vitale spre unitatea și independență națională, spre progres și civilizație. Sub atare auspicii, precumpănitor romantice, s-au dezvoltat mai multe specii poetice: elegia și meditația socială, balada și legenda istorică, poemul epico-liric sau în proză: nuvela istorică, *jurnalul de călătorie*, toate colorate romantic.

Se va mai menționa că V. Alecsandri a fost un veritabil călător romantic, scriind proză poetică. În evoluția artistică a lui Alecsandri se pot distinge cel puțin trei momente, trei vârste aflate în deplină corelație cu epoca plină de transformări prin care trece societatea românească a acelor timpuri. Ne interesează numai prima și a doua etapă, deoarece în a treia revine la teatru. Debutul său stă sub semnul unui romantism tipic, entuziast, liric (*Buchetiera de la Florența*, *Doine și lacrimioare*). Acest romantism tipic, caracteristic literaturii române din perioada pașoptistă, are în literatura lui Alecsandri cea mai înaltă măsură în *Balta albă* și în *Deșteptarea României* și, de cele mai multe ori, se prelungește prin unele texte până după Unire. O a doua etapă, așa-zis de limpezire, de obiectivare a viziunii și mijloacelor artistice, se poate observa începând cu prozele

Călătorie în Africa și atinge expresia artistică matură în pasteluri și în unele legende.

Până a trece nemijlocit la predarea *Jurnalului de călătorie în Africa* de V. Alecsandri, e necesar, pentru înțelegerea mai profundă a operei scriitorului, ca elevii să cunoască și unele momente specifice din biografia autorului sau condițiile particulare în care a fost creată opera. Informațiile suplimentare, în baza cărora elevii pot afla lucruri deosebit de captivante despre omul-scriitor, trezesc, de obicei, interesul elevilor, făcând lecțiile mai incitante. Informațiile selectate din / despre viața scriitorilor sunt diverse: date / evenimente luate din mai multe surse; amintiri ale contemporanilor; fragmente autobiografice etc.

Astfel, etapa introductivă de caracterizare a biografiei scriitorilor se sprijină pe constatarea că opera literară nu poate fi studiată și înțeleasă decât raportată la factorii care au generat-o și se reflectă în ea într-o formă specifică. Cercetările în domeniu au stabilit că, pentru a realiza procesul de receptare a textului literar și pentru ca elevii să-și însușească instrumentarul necesar studiului literaturii, se impune ca înaintea contactului cu textul prin lectură să fie cunoscute unele date, să fie „reactualizate” unele stări emotive, care să permită ulterior receptarea textului propriu-zis. Privită din această perspectivă, etapa introductivă include mai multe obiective. Într-o primă fază elevul trebuie să facă un efort pentru a ieși din viața cotidiană și a fi coautor la „viziunea” în interiorul căreia pășește. Astfel, strategiile de predare sunt menite să orienteze cititorul spre text și să-i facă accesibilă această nouă lume a textului.

În cadrul studierii diaristicii lui Vasile Alecsandri, care apare recomandată de autorii curriculumului la limba și literatura română, am sugera actualizarea următoarelor informații ce ar facilita, în opinia noastră, apropierea de text:

- Pelegrin de lux, având „demonul drumeției în sânge” (George Munteanu), Vasile Alecsandri vizitează în nenumărate rânduri Italia, Franța, Spania, Germania, Anglia, dar și Turcia, Egiptul, India, Africa, de unde se întoarce exaltat și derutat în egală măsură, întrucât discrepanța dintre realitatea din țară și cea din afară era descurajantă.
- Numeroasele sale călătorii, favorizate de excelenta situație materială, dar și de posturile ce încurajau pelerinajul (membru al Comisiei pentru reorganizarea învățământului public, ministru al afacerilor externe, ministru plenipotențiar la Paris ș. a.), au constituit inepuizabile surse de inspirație pentru întreaga sa operă literară. Se va sublinia, printre altele, că farmecul jurnalelor sale de călătorie (*Jurnal de călătorie la Viena*, 1844; *Iași*, 1844; *Călătorie în Africa*, 1853; *Suvenire*, 1855) derivă din firescul narației și prospețimea limbajului, amplificată de lipsa intenționalității literare. Se poate face trimitere, de asemenea, la o altă afirmație valoroasă, venind, de data aceasta, din partea criticului G. Călinescu, care subliniază superioritatea calităților de prozator ale lui Vasile Alecsandri în raport cu cele de poet: „Scutit de risipa de silabe și de obligația gravității lirice, scriitorul își revarsă, slobod de a divaga, toate darurile: umor, pictură, înlesnire orientală de povestitor”.
- Autorul *Pastelurilor* contribuie în mod decisiv la consolidarea literaturii de frontieră în spațiul românesc, în calitate de memorialist, diarist, dar și autor de corespondență literară și autobiografii. Mai mult, Alecsandri rămâne un diarist și în materie de lirică. Spre exemplu, ciclul său erotic, *Lăcrimioare*, nu reprezintă decât jurnalul în versuri al iubirii poetului pentru Elena Negri (produsă între 1845-1847), jurnal atât de fidel, încât etapele iubirii pot fi urmărite poezie cu poezie. *Pastelurile* stau sub aceeași constelație diaristică: sfârșitul de toamnă a anului 1867, anevoioasa iarnă dintre cumpăna anilor 1867-1868, sosirea primăverii și apoi a verii lui 1868 vor fi consemnate pe viu, strict cronologic, prin celebrele *Sfârșit de toamnă*, *Iarna*, *Gerul*, *Sania*, *La gura sobei*, *Viscolul*, *Sfârșitul iernii*, *Oaspeții primăverii*, *Cucoarele*, *Noaptea*, *Dimineața*, *Paștele*, *Plugurile*, *Semănătorii*, *Rodica*. Criticul Mihai Zamfir împinge interpretările mai departe, calificând ultimul volum publicat de poet, *Ostașii noștri*, drept un „veritabil jurnal poetic de front”, întrucât acesta ar descrie campania militară de la 1877-1878, începând cu zvonurile privind războiul și până la întoarcerea în țară a luptătorilor de la Grivița. Această deschidere spre diversele specii literare, inclusiv cele aparținând literaturii de frontieră, descinde din

Însăși natura *pașoptismului*, perioadă literară care, în virtutea unor principii recuperatoare, se concentrează la consolidarea genurilor și speciilor.

Scopul unei lecții introductive este de a contura cât mai viu personalitatea artistică a unui scriitor proiectată pe fundalul epocii în care el a trăit și a creat. În cadrul ei, profesorul expune materia, urmărind nu doar transmiterea cunoștințelor, ci și selectarea datelor necesare înțelegerii operei, care să le trezească elevilor emoții pozitive. O lecție introductivă improvizată se poate încheia cu eșec, de aceea este necesar ca profesorul să se pregătească minuțios de ea.

În acest sens, profesorul ar trebui:

- să aleagă din materialul bibliografic doar elementele care vor servi la înțelegerea concepției despre viață a scriitorului și la perceperea mai clară a operei ce urmează a fi studiată;
- să găsească materialul adecvat, care să incite curiozitatea elevilor;
- să folosească cele mai semnificative și emoționante citate fie din opera scriitorului studiat, fie din opera altor scriitori sau din cea a unor critici literari;
- să concretizeze ce reprezentări grafice va folosi (scheme sau diagrame, simboluri), necesare pentru sistematizarea materialului prezentat.

Pentru explorarea *jurnalului* propriu-zis, putem pleca de la constatarea: **titlul textului** face trimitere la specia autobiografică în care se încadrează (*Jurnal*), dar și la tematica acesteia (*de călătorie*); includerea în titlu a toponimicului (*Africa*) e simptomatică pentru scrierile referențiale.

În continuare, elevilor li se pot propune fragmente din textul jurnalului de călătorie (numărul acestora poate varia), care să ilustreze existența diferitor planuri narative și a variatelor modalități descriptive.

Planul extern	Planul intern/ lăuntric	Descriere topografică	Peisaj	Portret
În sfârșit, ne luăm adio de la Hagi-Ab-el-Rahman-Lahlo, și la trei ore după amiază ajungem la malul unui râu numit Busfella, pe care se zidește acum un pod de piatră și cărămidă foarte curios. Boltele lui nu sânt rotunde ca acele din Europa, ci în formă de litera V răsturnată cu unghiul în sus și se reazemă pe picioare masive,	Când răsărea soarele și întindea un vâl de aur pe fața oceanului, mă coboram degrabă pe malul nisipos și mă aruncam în valuri. Răcoarea lor mă pătrundea și îmi cauza o mulțumire nespusă; mișcarea lor mă legăna ca pe un copil în brațele mamei sale. Însă, deși câteodată îmi treceau pe deasupra capului valuri mari și mă	Șoseaua trece de-a lungul munților Pirinei, în mijlocul unui șir necurmat de grădini frumoase, de livezi îmbelșugate și de câmpii răcorite prin râurile Adur și Gava. Ori încotro se îndreaptă ochiul, întâlnește priveliști romantice, casteluri noi și elegante, parcuri pline de o veselă verdeață, în vreme ce fundul	...soarele se cobora spre apus într-un ocean de flăcări, și razele lui străbăteau ca niște săgeți de aur printre frunzele copacilor. Munții Pirinei se înveleau treptat cu o mantie roșietică, iar vârfurile lor, acoperite de omăt, păreau încununate cu diademuri strălucitoare. Umbrele se luptau cu lumina	Petro Foscari era unul din cei mai nobili și mai însemnați patricieni din Lombardo-Veneția. Veniturile sale de milionar, poziția și numele lui îl puneau în cea întâi linie din societățile aristocratice; dar pe cât soarta îl înzestrăse cu tot ce poate contribui la fericirea unui om, pe atâta natura îl tratase fără milă, dându-i o figură urâcioasă, doi ochi

ornate cu coloane. La mijlocul lui, acest pod se ridică întocmai ca o spinare de cămilă pentru înlesnirea curgerii apelor în lunile de ploaie. Vreo patruzeci de arabi lucrează la el sub arșița soarelui, jumătate goi și băgați în apă până la genunchi. Ei râd, grăiesc ca niște surzi și fac un zgomot straniu ce seamănă de departe cu lătratul unei claie de dulăi.	făceau să înghit fără voie apă amară și sărată, deși altă dată ele, zdrobindu-se chiar în pieptul meu, îmi frângeau șalele și mă dau peste cap, aceste mici întâmplări adăugau o nouă mulțumire petrecerii mele de înotător.	orizontului este cuprins de minunata panoramă a Pirineilor. Adaugă pe lângă aceste o climă plăcută, un cer limpede și albastru, o șosea curată, o trăsură comodă înhămată cu cinci zmei voinici și o inimă voioasă de călător. Ce poate dori un om mai mult pentru ca să fie mulțumit și să uite toate necazurile vieții?	și se ridicau pe poalele dealurilor; cerul limpede și transparent se întindea deasupra noastră ca un vâl subțire și albăstrui, prin care se zărea, ca prin vis, lucirea argintie a câtorva stele. Un singur nor, ce avea forma unui vultur uriaș, se îndrepta spre culmea munților și părea că zbura către cuibul său, ascuns în naltele stânci ale Pirineilor. Era acum momentul tainic când toată natura se pregătește pentru odihna nopții...	mici care pătrundeau cu răutate, niște buze vinete și subțiri, ce semănau vopsite cu venin, și o piele zbârcită ce bătea în două flori, în galben și în verde. Această nedreptate a naturii avu o fatală înrăurire asupra contelui Foscare. Toate plăcerile lumii erau amărâte pentru dânsul prin ideea sluteniei sale...
---	--	---	--	---

De asemenea, se pot analiza figurile de stil prezente în aceste fragmente, pentru a sublinia poeticitatea jurnalului de călătorie al lui V. Alecsandri.

În concluzie, în predarea *jurnalului*, informația teoretică trebuie „topită” în lucrul cu textul. Constatăm totodată, că experiența didacticii demonstrează faptul că informația teoretică referitoare la creația unui autor și impactul acesteia va avea un efect minor dacă actul predării va fi unul monologal.

Pentru a evita un eventual eșec, profesorul trebuie să mizeze prioritar pe *explorarea* textului, construind dimensiunea teoretică a discursului său pe observații (inclusiv ale elevilor) asupra modului de funcționare a unui text (literar sau nonliterar). Pentru a da culoare discursului didactic și pentru a întreține interesul elevilor față de personalitatea creatoare a autorului, se poate recurge la unele detalii biografice sau la observațiile vizând șantierul literar al operei sale. Este vorba de folosirea unei metodologii care va trebui să fie astfel folosită, încât accentul să cadă pe realizarea laturii formative a procesului didactic, mai precis pe exersarea unor capacități cu valoare de instrumente, de tehnici necesare învățării continue. În asemenea condiții, eficiența metodelor este dată de măsura în care ele să fie folosite în așa manieră, încât să angajeze efortul intelectual al elevilor, astfel ca aceștia să devină, alături de profesorii lor, coautori ai propriei lor formări.

BIBLIOGRAFIE

1. Curriculum școlar la disciplina Limba și literatura română pentru clasele a V-a – a IX-a. (Coord.: dr., prof. gr. did. superior ADRIAN GHICOV). Chișinău, 2010. Limba și literatura română. Curriculum pentru clasele a X-a – a XII-a. Chișinău: Editura Știința, 2010.
2. CRĂCIUN, CORNELIU. *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu*. Deva: Editura Emia, 2004.
3. DUMITRU Anastasia. Jurnalul de călătorie vs proza poetică. <https://monitorcultural.wordpress.com/arhiva/anastasia-dumitru-%E2%80%9Ejurnalul-de-calatorie-vs-proza-poetica%E2%80%9C/> (vizitat pe: 12.05.2000).
4. MĂRGINEANU Clara. Vasile Alecsandri, un călător cu vocație. <http://jurnalul.ro/cultura/carte/vasile-alecsandri-un-calator-cu-vocatie-600861.html> (vizitat pe: 14.05.2000).
5. PAMFIL, ALINA. *Limba și literatura română în școală*. Structuri didactice deschise. Pitești: Editura „Paralela 45”, 2003.
6. PARFENE, CONSTANTIN. *Metodica studierii limbii și literaturii în școală*. Ghid teoretico-practic. Iași: Editura Polirom, 1999.
7. VRABIE Diana. Repere teoretico-didactice în abordarea textelor de frontieră. În: *Limba Română*, nr. 3, an. XXIV, 2014. <http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2433>

LUCRUL CU TEXTUL DIN PERSPECTIVA PROIECTĂRII CURRICULARE

*Lașcu Cristina, doctorandă,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 37.016:81'42

Abstract

The training of competences specific to the discipline Language and literature Romanian is edified on the study of literary and non-literary texts. Text is a factor in information and shaping of value-based communication and a model of speech that we tend to reach students. At the same time, the text has a clear influence on the intellectual, moral and aesthetic education of the child's personality. The choice of study texts, teaching methods and techniques of working with text are very important procedures in the didactic design, as they must correspond to the specific competences, competence units, content units, activities and learning products provided by the curriculum.

Key-words: text, skills, design, curriculum.

Textul este un factor de informare și modelare a comunicării aflate sub semnul valorii și un model de vorbire la care tindem să ajungă elevii. *Înțelegerea sensului* celor citite este cerința principală a unei citiri bune. De fapt, obiectivul de bază al citirii îl constituie înțelegerea mesajului unui text și, după cum susținea Bertrand Schwartz în lucrarea sa „Educația mâine”, „există o adevărată prăpastie între *a ști să citești* și *a ști să înveți*, *a ști să exploatezi lectura*”, adică să beneficiezi de acest mijloc specific care este textul tipărit.

Analizând curriculumul gimnazial al disciplinei ca sursă de proiectare didactică, observăm că în baza textului se pot forma toate competențele specificate în document. Astfel, pornind de la textul artistic ca pretext pentru discuție, pentru asimilarea unor modele comportamentale, demersul educațional la limba și literatura română în gimnaziu punctează anumite repere valorice, proiectează comportamente și atitudini, deci se formează *competențele valorice*. Alături de acestea, se plasează și *competențele de cultură generală* care pot fi atinse tot prin studiul unui spectru larg de texte literare și nonliterare, prin relevarea conexiunilor cu aspectul ontologic, gnoseologic și hermeneutic al lor. Lucrul cu textul poate fi raportat la fiecare dintre competențele generale. În această ordine de idei, cunoștințele, ca parte fundamentală a competenței, vizează lectura, interpretarea, analiza unui spectru larg de texte, lucrări literare consacrate, care comportă valori etice și artistice, care cultivă valori. Aceste cunoștințe de cultură generală se dezvoltă în